

PAVELDO KOMUNIKACIJA SEIMO INTERJERE: ŽENKLŲ ATRANKOS, KŪRIMO IR PATEIKIMO PROBLEMAS

DOC. DR. ANDRIUS VAIŠNYS

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas
Vilnius university Faculty of Communication
Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius
El paštas andrius.vaisnys@kf.vu.lt

Santrauka

Parlamentarizmo idėja turi ne tik turinį – kaip ir kiekvienos kitos prasmei paliudyti, tradicijai atskleisti, reikalinga ir forma. Ten, kur demokratija – kad ir skirtingo modelio – trunka ilgai, parlamentų aplinka jų lankytojams būna įdomi kaip muziejus, nes iš tikrųjų ji „transliuoja“ valstybingumo istoriją, pasakoja apie tradicijos kūrėjus, suteikia galimybę atskleisti visuomenės savimonę ir santykį su demokratija.

1990 metais paskelbus Nepriklausomybę parlamento rūmuose, statytuose 1976–1980 metais, jų aplinkos ir interjero erdvės, kurios paprastai turi skleisti institucijos istoriją ir santvarkos dvasią, kito palyginti lėtai. Pastatas, iškilęs XX a. 9 dešimtmečio pabaigoje, buvo skirtas Lietuvos Sovietų Socialistinės Respublikos (SSR) Aukščiausiajai Tarybai – per metus sušaukiamai 2–3 kartus ir imituojančiai parlamentarizmą. Iš tikrųjų kasdienybėje tai buvo Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo ir jį aptarnaujančio „aparato“ administracinis pastatas. Tad architektų Algimanto ir Vytauto Nasvyčių sumanymas atitiko užsakymą: pagrindinė fojė pagal simetrinį laiptinių, įgilinto cokoliniame aukštyje parodų „kambario“, drabužinės išdėstymą galėjo priminti teatro aplinką. Pagrindinis puošy-

binis elementas – Kazimiero Morkūno sukurtas vitražas „Šventė“. Kai kur sienos buvo „paženklintos“ vadinamosios tarybinės dailės paveikslais – „socialistinio realizmo“ kūrinių, būtiniausiose vietose – Lietuvos SSR atributika: herbas su penkiakampe žvaigžde, raudona–balta–žalia ir raudona vėliavos. Pirmieji pokyčiai prasidėjo Sąjūdžio laikotarpiu, kai buvusi SSR Aukščiausioji Taryba įteisino („sugrąžino“) trispalvę vėliavą. Savanorių užimtos gynybinės pozicijos ir gyventojų budėjimas ties pastatu 1991-ųjų sausį, ginant valdžią nuo galimo sovietų kariuomenės puolimo, kuriam laikui neiprastai pakeitė išorinę aplinką – atsirado barikados, vėliau, 2004 m., paverstos paminklu. Tik 1997 m. buvo pradėtas rengti tuo metu vadinamų pirmųjų rūmų interjero planas, kad parlamento sienos galėtų skleisti Lietuvos Seimo tradiciją. 2002 m. Seimo kanceliarija į interjero koncepcijos parengimą įtraukė istorijos specialistus. Straipsnyje bus aptarta, kaip buvo kuriamas dabartinis parlamento rūmų interjeras, išnagrinėjant, kokie veiksniai lėmė sprendimus pasirenkant tuos ženklus Lietuvos raidoje, kuriais yra žymima parlamento istorija. Autorius taip pat atskleis sprendimų priėmimo problemas ir požiūrį į Seimo interjero kismą bei jo perspektyvą, į parlamentinio paveldo komunikaciją – kaip vizualaus naujo dokumentinio kūrinio atsiradimą.

Reikšminiai žodžiai: interjeras; komunikacija; koncepcija; parlamentarizmas; paveldas; vizualumas.

Kas turėtų formuoti Seimo istorijos interjerą parlamento rūmuose? Šis klausimas turi idėjos ir dvasingumo pamatą – jis menkai susijęs su architektams būdingu požiūriu į esminę pastato funkciją, suformuluojamą užsakymo metu, ir su vėlesniu siekiu rūpintis sienų apdailos priežiūra, pagal projektą suteiktų spalvų tęstinumu vykdant pastato remonto darbus, juolab – mažąja architektūra.

Ieškoti atsakymo teko Seimo kanceliarijai 1997 m., kai viename iš Seimo valdybos posėdžių Seimo spaudos tarnyba suformulavo problemą, kad parlamento lankytojams pastato aplinka neskleidžia istorinės

informacijos, ir pasiūlė leisti kurti, remiantis istorijos šaltiniais, planą, kuris padėtų formuoti interjerą. Iš tikrųjų toks tikslas išplėtė minėtai tarnybai priskirtas viešųjų ryšių funkcijas, nes pagrindiniai uždaviniai buvo ir yra susiję su visuomenės informavimu apie aktualius parlamento veiklos dalykus. Vis dėlto komunikacijos filosofija leidžia kiek plačiau vertinti ryšių su visuomene darbo organizavimą: jei jau turime kurti pranešimus, tai turime suvokti, kas tai yra pranešimas apie parlamentą, iš parlamento, parlamente. Juk tai yra ne tik tekstinis pranešimas žiniasklaidai, bet ir paveikslas fojė arba vizualus žinių projektas, kuris suteikia atitinkamos informacijos parlamento lankytojui.

Valstybės santvarkos ir visuomenės sąmonės pokyčiai, atsivėrusi laisvė reikšti mintis skatino peržiūrėti visuomenės ir valdžios santykį, atversti anksčiau draustus skaityti arba atkurti „ištrintus“ istorijos puslapius. Lietuvoje Sąjūdžio metais palyginti greitai, naudojantis šalies ir užsienio šaltiniais, pasklido naujos ir išsamios žinios apie valstybės dramą 1938–1940 m., gyventojų naikinimą 1941–1949 m. ir vėliau, pasipriešinimo judėjimus. Žinoma, didžiausią susidomėjimą kelė Pirmosios Respublikos gyvenimas tarp dviejų pasaulinių karų – pagaliau išnyko bet kokie draudimai ne tik susipažinti su archyvais, bet ir aktyviai ieškoti, kaupti, pateikti bet kokią informaciją, kuri galėjo papildyti to laikotarpio politinės, ekonominės, kultūrų raidos puslapius. O buvusios Lietuvos Respublikos politika, dažniausiai istoriografiniuose šaltiniuose siejama su vykdomosiomis valdžiomis, gana menkai rodo įstatymų leidžiamosios valdžios vaidmenį. Viena vertus, tam reikšmės turėjo 1926–1927 metų perversmas, sisteminė prezidentinės valdžios propaganda ir tai, jog 1927 m. balandžio 12 d. paleidus III Seimą, tikriausiai buvo sunaikintas parlamento archyvas. Kita vertus, politikos istoriją liudijantys fondai taip pat reikalavo pertvarkos ir naujo požiūrio ne tik į sąvokas, bet ir į atsivėriančio dokumentinio paveldo vietą šiuolaikinėje visuomenėje. Tai, kad nuo 1990 m. iki 1997 m. Lietuvos parlamento rūmų sienos nerodė jokių parlamentarizmo tradicijai būdingų ženklų, juk nereiškia, kad tik XX a. pabaigoje prasideda Seimo istorija. Klaidingą „baltos dėmės“ įspūdį ga-

lėjo sudaryti įsivyravęs požiūris, jog apskritai politikos istoriją, dabartį ir perspektyvą galima nagrinėti nevaržomai kaip vyksmą, o „neutrali“ aplinka tiesiog yra dalykinės veiklos liudijimas. Tačiau politika – valstybės kūrimo menas, taip pat turinti paveldo bruožų, kuriuos gali išryškinti dokumentai, daiktai ir pasirinktas žmogaus veiksmas arba viso gyvenimo aprašymas. Svarbiausia būtų suprasti, kokiais kriterijais remdamiesi galime paveldą nustatyti ir jį parodyti.

Parlamento samprata dera su visos modernios Lietuvos istorija – nuo viduramžių iki naujausių jos puslapių. Ir jei praityje matome ištrintus ženklus, tarp jų irgi, deja, liko Seimo veikla. Tačiau apie praities parlamentą kartais galime svarstyti kaip apie dvasinį reikalą – ypač narstant Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gyvenimą: juntama idėja, aptinkami pėdsakai, bet sudėtinga sudėlioti vaizdą. Tai lemia pastatų, dokumentų, daiktų, biografijų trūkumo problema. Galėtume pradėti nuo mūsų svarbiausio miesto, apie kurį Vladas Drėma parašęs, kad likimas „pašyktėjo tokios harmoningos istorinės tėkmės“, nes esą „Lietuvos sostinė karo kelių susidūrimo mazge“¹. Suvokiant, jog kiekviena sostinė – valdovų ir vadovų gyvenimo, sprendimų priėmimo, tarptautinių ryšių centras, turėtų liudyti valstybės ir visuomenės santykių ženklus, jų praradimai yra skaudūs, nors ir „ateina naujos kartos su naujais interesais, naujais gyvenimo reikalavimais, naujais estetiniais kriterijais“, bet vargu ar galinčios teigti, kad „nuosekliai ir harmoningai perimamos estetiškos vertybės“². Galime rasti atsakymą, kas galėtų vykdyti uždavinį – pavyzdžiui, sukurti vaizdo pasakojimą apie parlamentą. Tačiau kaip tai reikėtų padaryti – iš kur surinkti reikalingas detales ir pateikti pasakojimą, kuris atskleistų reiškinių esmę ir vaidmenį – dar svarbesnis klausimas. Žinoma, toliau verta suformuluoti atsakymus į klausimą, „kodėl“ pasirenkami kaip esą „tinkami“ vieni dalykai, kiti – atmetami.

Paveldo komunikacija reikalauja požiūrio į daiktą, dokumentą tam tikrame kontekste, kitaip tariant – kad jis būtų „įrėmintas“ vizualaus pa-

¹ Drėma, V. *Dingęs Vilnius*. Vaga, 1991, p. 16.

² *Ten pat.*

teikimo kūrinys. Būtent tokį naują kūrinį turime mintyti, kalbėdami apie parlamento rūmų interjerą: jis turi turėti istorinių faktų pamatą ir kartu virsti pasakojimu, kuris spinduliuoja socialinę patirtį. Toks kūrinys turi suteikti žiūrovui galimybes ne tik suprasti įvykius ar asmenybes, suvokti tam tikrą reiškinį, bet ir interpretuoti pagal savo patyrimą bei išsilavinimą. Vadinasi, paveldo komunikacijoje reikia ne tik daiktų ir šaltinių, dar ir atitinkamų žinių, kad būtų galima pateikti atitinkamą pranešimą – kitaip tariant, išmanymo konstruojant minėtą kūrinį.

Antai muziejininkas, rodydamas 1921 metų Aleksandro Stulginskio nuotrauką, pasako: „Štai valstybės Prezidentas“. Negana, dar ir parašą yra padėjęs po nuotrauka ekspozicijoje. Ištiesdamas ranką į tą daiktą sako: „Netiesa, čia yra Steigiamojo Seimo Pirmininkas, o ne Prezidentas“, nes taip galima spręsti iš įvykio datos, kitų dalyvių ir vietos. Kitu atveju beveik nežinoma asmenybė – tarkime, Antanas Bulionis, peržvelgtas parlamento istorijos požiūriu, tampa neatsiejama jos dalimi. Reikalinga tam tikra informacijos kaupimo tvarka, kad tai, kas išsklaidyta įvairiuose fonduose, būtų galima surinkti pagal naują paveldo žinių modelį, ir atsirastų naujas duomenų bankas, šiuo atveju – tinkamas kūrybiškai pateikti Lietuvos parlamentarizmo tradiciją.

Be to, kalbėdami apie naują paveldo komunikacijos kūrinį, turime perprasti vizualumo principus – vaizdo įtaigą, vientisumą, logiką. Ir vėl turime kitą dilemą – koks turi būti vaizdas, kad atrinkti daiktai, dalykai padėtų pagrįsti minėtus principus. Vizualumo kultūros teoretikas Williamas J. Thomas Mitchellas pabrėžia, kad išradingas fotografijos, aliejinės tapybos, dirbtinės perspektyvos, skulptūros liejimo, interneto, rašymo, mimi-krijos pateikimas savaime suteikia progų atkreipti dėmesį, kaip nauju būdu vaizdais pažymimas istorinis persilaužimas – tiek geras, tiek blogas³. Ir norėdami sukurti naują vaizdą, naudodami tam tikras pasirinktas priemones ir būdus, turime jį tarsi „pamatyti“ iš anksto. Tad toliau buvo (ir tam tikru aspektu lieka) svarbu atlikti paveldo konstravimo veiksmus.

³ Mitchell, W.J.T. *Showing seeing: a critique of visual culture. Journal of visual culture*. 2002, vol. 1, p. 173.

- Aplinkos inventorizavimas suteikė galimybę atsakyti į kitus klausimus:
- Kokie ir kur yra parlamentarizmo ir Seimo istorijos šaltiniai, kuriais remiantis galima formuoti interjerą;
 - Kas galėtų būti projekto autoriai arba bendraautoriai;
 - Kaip pateikti Lietuvos parlamentarizmo istorijos ženklus (atsižvelgiant į laikotarpius ir temas, kurie galėjo kelti, kėlė, sukelia diskusijų ir kurie yra palyginti aiškūs faktų reikšmingumo aspektu).

Pirmiausia paaiškėjo, kad pagal vienodą koncepciją pateikti viso Pirmosios Respublikos laikotarpio nepavyks: ir kairės, ir dešinės politikai linkę savaip interpretuoti istorijos įvykius, nors logiška būtų manyti, kad jokių neigiamų pasekmių vizuali medžiaga XX a. pabaigoje negalėtų šiuolaikinėms politinėms jėgoms turėti. Viduramžių Lietuvos parlamentarizmo įprasminimas iš pradžių buvo atidėtas „antram etapui“ (nuo 2002 m.) dėl tikslios ir išsamios informacijos trūkumo. Antra, sudėtingesnė problema buvo ta, kad Lietuvoje parlamento tyrimų apskritai nebuvo vykdoma – tai rodo ir iki 1997 m. parengtos mokslinės publikacijos, įvardytos žinyne „Lietuvos Respublikos Seimas 2000–2004“⁴, vėliau papildant kiekviename naujos kadencijos žinyne. Seimo kanceliarijos Informacijos analizės skyrius turėjo parengtą studiją apie 1990–1997 m. laikotarpį⁵. Tad šios aplinkybės lėmė ir trečią problemą: nė viena mokslo įstaiga nesutiko savarankiškai parengti gaires, kuriomis būtų galima vadovautis kuriant interjero koncepciją (Lietuvos istorijos institutas tik 2002 m. sutiko įvertinti jau parengtą planą ir jį papildyti bei patikslinti). Reikia pabrėžti, jog ir Seimo kanceliarija nekaupė istorijos dokumentų, išskyrus teisės aktų projektus ir priimtų teisės aktų originalus⁶. Atsakingai pasielgę valstybinių atminties institucijų vadovai ir/arba darbuotojai. Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorė Birutė Kulnytė, Vytauto

⁴ Knygos apie Lietuvos parlamentą. *Lietuvos Respublikos Seimas 2000–2004*. Vilnius, 2001, p. 9.

⁵ Parlamentarizmo raidos etapai Lietuvoje. 1990–1997 m. Vyresn. konsultantas Alvidas Lukošaitis, 1997 m. sausio 24 d.

⁶ Kiek išsamiau tai aptarta: Vaišnys, A. Parlamento santykis su archyvu. *Parlamento studijos*. 2011, Nr. 11, p. 47–61.

Didžiojo karo muziejaus skyriaus vedėja Audronė Veilentienė, Lietuvos centrinio valstybės archyvo Kino ir fotodokumentų skyriaus specialistai sutiko bendradarbiauti suteikdami galimybę susipažinti su turima šių įstaigų fonduose medžiaga. Žinoma, susipažįstant su dokumentais jau reikėjo turėti interjero rengimo pirmo etapo juodraščių, kuriame atsispindėjo Steigiamojo Seimo, I–IV Seimo vadovų pavardės, galimi pagrindinių įvykių ir dokumentų pavadinimai. Tai suteikė galimybę 1997 m. „atidaryti“ XX amžiaus Seimo pirmininkų fojė (I rūmai, 2 a.), atlikti kai kuriuos kitus parengiamuosius darbus – įskaitant tarybinės dailės kūrinų grąžinimą Lietuvos dailės muziejui⁷. Baltojoje salėje (dabar – Algirdo Mykolo Brazausko, I rūmuose, 2 a.), įrengus parodų stendą, pradėtos eksponuoti parlamento vadovybei įteiktos užsienio valstybių, vyriausybių, parlamentų vadovų dovanos.

Sukaupus pastatų istoriją, jų erdvių junginį teko apmąstyti kaip vieną parlamento pastatų ansamblį, nors kelis visiškai skirtingus pastatus apibūdinti „ansambliu“ nėra labai objektyvu dėl architektūrinės dermės trūkumo⁸. Istorinį interjerą formuoti buvo numatyta palaipsniui – pirmausia susitelkiant ties I ir II rūmais, nes juos užtvindo pagrindinis lankytojų (oficialių svečių, žurnalistų, ekskursijų) srautas.

Nors iš pradžių interjerui kurti reikalingos medžiagos ieška, atranka nebuvo pripažinta kaip reikšminė ryšių su visuomene funkcija, vis dėlto interjero plano pirmą redakciją buvo parengta jau 2000 m. Ką ji apėmė?

Darbo tikslas buvo grindžiamas nuostata, kad Lietuva yra Didžiosios Kunigaikštystės paveldo puoselėtoja, todėl ir Seimo tradicijos ištakos turi žymėti bent jau Ponų tarybos laikotarpį (XV a.). Tačiau iš pradžių nutarta pateikti Seimo I rūmų interjere tuos ženklus, kurie atspindi XX a. parlamento istoriją ir nesukelia nei mokslininkų, nei juolab politikų prieštaravimo:

⁷ Seimo ryšių su visuomene strategija 1998 m. *Seimo kanceliarijos archyvas*. F. 2, ap. 9, b. 900.

⁸ Pastate šalia Neries upės sovietmečiu buvo įkurdinta Finansų ministerija (dabar – vadinamieji Seimo II rūmai), o kitame, šalia Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos – Profesinių sąjungų centro taryba (dabar – III rūmai). Po Nepriklausomybės paskelbimo, paverčiant parlamentą nuolat veikiančia institucija, prie pagrindinių, 1980 m. pastatytų rūmų, buvo prijungti minėti du pastatai.

- I aukšte fojė grindinyje (įterpiančią plokštę arba kitaip) numatyta įspausti 1920 metų gegužės 15-osios deklaraciją (laikiniai jos tekstas iškeltas virš pagrindinių durų – ir iki šiol šioje vietoje yra); priešais pagrindines duris skirta vieta svarbiam istorijos ženklui (tuo metu toje vietoje buvo tik viena arba kelios trispalvės vėliavos), ant kolonos dešinėje pakabintas Kovo 11-osios aktas; pagrindinės fojė nišos skiriamos 1905-ųjų – Didžiojo Vilniaus Seimo metų – nuotraukoms: procesija ir vaizdas iš/arba į dabartinių Seimo rūmų vietą. Atsižvelgiant į aukštingumą ir galimybę panaudoti galerijų sienas vizualiai informacijai, pasirinktos dvi nuotraukos, liudijančios 1991 m. sausio mėn. situaciją ties pastatu. Ten pat paaiškinta 1991 m. sausį paleistų šuvių aplinkybė ir pažymėtas popiežiaus Jono Pauliaus II apsilankymas.
- II aukšte fojė kairiojoje dalyje, atsižvelgiant į Baltosios salės paskirtį priimti oficialius parlamento svečius, skirta informacija užsienio lietuvių rengtiems seimams kovojant dėl Lietuvos Nepriklausomybės pripažinimo (pasirinkta Seimo Niujorke nuotrauka), Steigiamojo Seimo moterų frakcijos nuotrauka, Steigiamojo Seimo (1920 m.) Pirmininko portretas. Galerijoje tarp dešinės ir kairės nutarta išdėstyti parlamento svečių (pirmųjų asmenų) portretus. Dešinėje dalyje – kaip jau buvo minėta – pateikti XX a. Seimo vadovų portretai (pradedant I Seimu – Leono Bistro, ten pat – Vytauto Landsbergio, Algirdo Brazausko, Česlovo Juršėno). V. Landsbergio ir A. Stulginskio portretai pateikti vienoje galerijos ašyje – susiejant simbolinius Steigiamojo Seimo ir 1990–1992 metų Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo vaidmenis.
- III aukštas skiriamas išsamesniam istoriniam parlamento dokumentų ir įvykių pateikimui⁹.

Tuo metu Didžioji konferencijų salė neturėjo jokių ženklų, galinčių informuoti, jog ten 1992 metais buvo pasirašyta referendumu priimtoji

⁹ Seimo interjeras. Istorinės aplinkos kūrimo koncepcija, 2002. *Seimo kanceliarijos archyvas*. F. 2, ap. 9, b. 992.

Konstitucija. Seimo spaudos tarnyba surinko dokumentus, susijusius su Konstitucijos rengimu, ir pasiūlė įrengti atitinkamą ekspoziciją. Seimo Pirmininkas V. Landsbergis siūlė salei suteikti *Konstitucijų* pavadinimą, bet po diskusijų liko pagamintas užrašas „Konstitucijos salė“. V. Landsbergio iniciatyvai priklauso ir dar dvi vizualumo idėjos: I aukšto fojė pritvirtinti Jono Basanavičiaus posakį „Jei per mūsų darbus Lietuvos dvasia atsikvošės – tąsyk mums ir kapuose bus lengviau ir smagiau ilsėtis“, o plenarinių posėdžių salėje užrašyti: „Čia atkurta Lietuvos valstybė“.

Pavadinimus taip pat vertinant kaip svarbius ženklus, pirmame interjero plane buvo numatyta antrame aukšte buvusiai konferencijų salei Nr. 209 suteikti Lietuvos Tarybos pavadinimą (įrengiant ekspoziciją apie 1917–1918 metų instituciją, kuri pasirašytame Vasario 16-osios – Nepriklausomybės Akte – įsipareigojo ir įpareigojo Lietuvą sušaukti Steigiamąjį Seimą, priėmusį lemtingus valstybės santvarkai, ūkiui, diplomatijai, žmogaus teisėms sprendimus), plenarinių posėdžių salei suteikti Kovo 11-osios salės pavadinimą ir atitinkamai I rūmams suteikti Kovo 11-osios rūmų pavadinimą, II – Seimo kanceliarijos pavadinimą, III – Seimo komitetų rūmų pavadinimą.

2001 m. „Valstybės žinių“ leidyklai išleidus autorinį darbą – knygą „Lietuvos Seimas: iliustruota parlamento istorija (XX a.)“¹⁰, kurią recenzavo istorikai Alfredas Bumblauskas ir Algirdas Jakubčionis, Seimo vadovybė ir Seimo kanceliarija pripažino poreikį nuosekliai rūpintis interjero aplinka. Pirmojo Seimo rūmų interjero plano parengimas padėjo įvertinti ir išgryninti ikonografinės medžiagos pateikimo ypatumą: atrodė, kad geriausias vaizdinys Seimo interjere turėtų būti nespaltvota fotografija, rašytinio (spausdintinio) teksto atvaizdas ir galbūt grafika. O paminėtos knygos kūrimas paskatino žvilgtelėti kiek plačiau į istorinio sąmoningumo ir valstybingumo įprasminimo problemas Lietuvoje: juk svarbios reikšmės turi ir tai, kokie ženklai, vardai, pavadinimai supa svarbias valstybės institucijas, kitaip tariant – kas yra jų prieigose, ne vien viduje.

¹⁰ *Lietuvos Seimas: iliustruota parlamento istorija (XX a.)*. Sudarytojas ir apžvalg. str. aut. A. Vaišnys. Vilnius: Seimo leidykla „Valstybės žinios“, 2001, – 112 p.

2002 m. Seimo valdybai buvo pateikti kartu su Lietuvos istorijos institutu parengti pasiūlymai – „Žymiausių Lietuvos parlamentarų ir su Lietuvos Seimu susijusių įvykių įamžinimo koncepcija“, kuri yra publikuota leidinyje „Valstybingumo raidos atspindėjimas Seimo interjere, parlamento aplinkoje ir paminklinėse sostinės vietose“¹¹. Koncepciją parašė mokslininkai Jūratė Kiaupienė, Edmundas Antanas Rimša, Alvydas Nikžentaitis, Gediminas Rudis, Ričardas Sirutavičius. Seimo valdyba, „atsižvelgdama į Seimo kanceliarijos patirtį kuriant parlamentarizmo tradicijas atspindintį interjerą bei pritardama siūlymui šį darbą tobulinti“, priėmė sprendimą sudaryti Darbo grupę Seimo istorinės aplinkos interjero kūrimo darbams koordinuoti, kuriai vadovavo Seimo Pirminko pavaduotojas Vytenis Povilas Andriukaitis¹². Tai jau buvo svarus politinis sprendimas, atitinkąs ir kitose šalyse egzistuojančią praktiką. Seimo kanceliarijai buvo pavesta „2003 metais tinkamai sutvarkyti Seimo I rūmų reprezentacinių patalpų interjerą“¹³. Šis įpareigojimas įteisino ryšių su visuomene funkcijų išplėtimą ir galimybę Seimo kanceliarijos Seimo ryšių su visuomene skyriui parengti artimiausių darbų planą, įskaitant Konstitucijos salės interjero pertvarkymą. Minėta koncepcija patvirtino, jog „eksponuojant Lietuvos parlamentarizmo tradicijas būtų politiškai ydinga apsiriboti tik XX amžiaus Lietuvos Respublikos Seimų istorija, kadangi toks požiūris demonstruotų, kad Lietuvos valstybėje lig šiol egzistuoja siaurai tautiškos istorijos <...> suvokimas“¹⁴. Ši ekspertų pastaba – įsigilinus į akcentus – yra ne tiek patariamojo, kiek vertinamojo pobūdžio: mokslininkai, rengdami koncepciją, žinojo, kad Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paveldo ženklų skverbtis į Seimo rūmų in-

¹¹ *Valstybingumo raidos atspindėjimas Seimo interjere, parlamento aplinkoje ir paminklinėse sostinės vietose*. Sudarytojas Andrius Vaišnys. Vilnius: Seimo leidykla „Valstybės žinios“, 2004, p. 13–18.

¹² Lietuvos Respublikos Seimo valdybos sprendimas Nr. 993, 2002 m. liepos 19 d.

¹³ *Ten pat*, sk. 3.

¹⁴ *Valstybingumo raidos atspindėjimas Seimo interjere, parlamento aplinkoje ir paminklinėse sostinės vietose*. Sudarytojas Andrius Vaišnys. Seimo leidykla „Valstybės žinios“, 2004, p. 13.

terjerą nepriimama vienareikšmiškai. Jau iš pavadinimo galima suprasti, kad koncepcijos turinyje buvo pateikti pasiūlymai, kokias asmenybes ir įvykius derėtų įprasminti parlamento pastatų erdvėse. Kita vertus, greita Leono Sapiegos, Gabrielės Petkevičaitės, Albino Rimkos, kitų vardų, Gegužės 15-osios, Kovo 11-osios pavadinimų, susijusių su parlamentarizmu, buvo pateikta vardų ir pavadinimų, menkai su juo susietų – kaip antai, Martyno Mažvydo ir pan. Tai suteikė pretekstą naujai diskusijai minėtoje darbo grupėje, juolab kad Seimo kanceliarija turėjo parengti planus, atspindinčius patalpų pavadinimus ir ikonografinės medžiagos išdėstymą. 2002 m. lapkričio 4 d. Seimo valdyba, susipažinusi su pako-reguotu Seimo istorinės aplinkos koncepcijos projektu, priėmė sprendimą Darbo grupei Seimo istorinės aplinkos interjero kūrimo darbams koordinuoti darbą tęsti ir Seimo istorinės aplinkos koncepcijos projektą pateikti Seimo komitetų pirmininkams, Seimo frakcijoms susipažinti, kad pateiktų pastabas¹⁵. Pastabų iš komitetų ir frakcijų darbo grupė nesulaukė. Galiausiai darbo grupė, vadovaudamasi Seimo valdybos sprendimu, įpareigojo Seimo ryšių su visuomene skyrių dar kartą peržiūrėti „Žymiausių Lietuvos parlamentarų ir su Lietuvos Seimu susijusių įvykių įamžinimo koncepciją“ ir patikslinti ją taip, kad liktų tik aiškiai „susiję įvykiai“ ir vardai.

Iš esmės per vienerius metus pavyko ne tik baigti surinkti naują ikonografinę medžiagą, parengti reprezentacinių patalpų planus, bet ir dalį sumanymų įdiegti – išskyrus vieną, susijusį su Konstitucijos sale.

Dar 2000 m. padarius išvadą, kad pirmo Lietuvos Statuto kūrėjui Albertui Goštautui pristatyti nėra išlikusio jokio tinkamo vizualiai panaudoti piešinio ar panašaus dokumento – nei Lietuvos, nei Lenkijos archyvuose – dailininkė scenografe Janina Malinauskaitė, istorinių veikėjų tapytoja, sutiko sukurti A. Goštauto „viziją“. 2003 metais Seimo valdybos darbo grupė surengė paveikslų sutiktuves ir pripažino, kad tokio pobūdžio darbas gali būti vertinamas kaip išimtis visame parlamento rūmų

¹⁵ Seimo valdybos 2002 m. lapkričio 4 d. posėdžio protokolas Nr. 208.

interjere. Tačiau netrukus darbo grupei kai kurie dailininkai ir politinio pasitikėjimo valdininkai pasiūlė parlamento interjerui užsakyti tapybos darbų ciklą – valstybės veikėjų portretus, istorinių įvykių scenas. Ar naujos tapybos – tarsi gamybos įmonėje pagal būtinų pagaminti produktų sąrašą – procesas būtų pateisinamas ir tie „produktai“ galėtų tinkamai puošti sales? Šis klausimas lėmė naują diskusiją tarp Seimo kanceliarijos, minėtos darbo grupės, kai kurių politikų ir, žinoma, sumanymą teikusių dailininkų. Ši diskusija laikinai sustabdė sumanymą pertvarkyti Konstitucijos salės interjerą panaudojant dokumentines įvykių fotografijas, nes būtent šiai salei buvo siūloma nutapyti didelių formatų drobes. Savotišku „pavyzdžiu“ – kokie ne tiek dėl dydžio, kiek dėl lygio bei turinio darbai ten būtų galėję atsidurti – tapo dailininko Antano Beinaravičiaus paveikslas „Žalgirio mūšis“, kurio sutiktuvės Seimo valdybos sprendimu buvo surengtos 2004 m. kovo 11 d. Seimo ryšių su visuomene skyrius rekomendavo šio paveikslą Seimo rūmų interjere atsisakyti pirmiausia dėl turinio, kuris „nesusijęs su parlamentarizmu“, taip pat – pasiremiant kompetentingų dailės kritikų nuomone – ir dėl abejotinos meninės vertės. Ir nors paveikslas buvo perkeltas į Krašto apsaugos ministeriją, Seimo kanceliarijai 2005 m. vis dėlto teko imtis tapybos darbų konkurso parlamento istorijos tematika¹⁶. Kanceliarija vertinti darbus apdairiai patikėjo žiuri, sudarytam iš profesionalių dailėtyrininkų, kritikų, dailininkų (konkursiniai pasiūlymai buvo priimami Lietuvos dailės akademijoje). Konkurso baigtis – joks pasiūlymas nerekomenduotinas įgyvendinti (tokią išvadą lėmė ir tai, jog dailininkai esą menkai išmano istoriją,

¹⁶ „Kodėl dabar pasirinkote tapybą? – Nagi norėjome „patikrinti“ dailininkų vaizduotę ir požiūrį į istoriją. Vertinkime tai ir kaip nacionalinės istorinės dailės plėtojimą <...>. Paskelbtame tapybos konkurse, skatinant dailininkus susidomėti istorija ir ją interpretuoti, nurodomos 4 temos: 1 Statuto priėmimas, Abiejų Tautų Respublikos 1791-ųjų Konstitucijos priėmimas, pirmosios Lietuvos Respublikos Konstitucijos svarstymas ir priėmimas 1922 m. Steigiamajame Seime, 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucijos priėmimas (galima suvokti ir kaip jos kūrimą, svarstymą, patvirtinimą)“. Seimas ragina tapyti istoriją/Interviu. *Literatūra ir menas*. 2005, rugsėjo 30.

juolab – Lietuvos Seimo). Taigi tik 2006 m. Seimo Konstitucijos salėje buvo atidengtos 4 įspūdingo dydžio fotografijos, atspindinčios Steigiamojo Seimo rinkimų sceną, pirmuose visuotiniuose rinkimuose išrinktų narių dalyvavimą pagerbiant Nežinomojo kareivio kapą (1921 m.), Konstitucijos pasirašymą, Sausio 13-ąją Nepriklausomybės aikštėje. Ten pat naujai įrengtos pagrindinio įstatymo ir susijusių dokumentų, daiktų ekspozicijos, salė papuošta istorinėmis vėliavomis.

Suprantama, parlamento rūmai gali ir turi būti puošiami tais menininkų darbais, kurie atitinka rūmų paskirtį ir turi prasmės, remiantis paveldo komunikacijos, istorijos ir estetikos kriterijais. Kai 1998 m. rugsėjo 10–gruodžio 30 dienomis buvo surengta taikomosios dailės ekspozicija „Naujoji lietuvių tradicinė dailė naujojo šimtmečio išvakarėse“ per tris pirmų Seimo rūmų aukštus, kai kuriuos darbus Seimo kanceliarija įvertino kaip tinkamus papuošti aplinką – kaip antai Didžiajame kieme įgyti ties pagrindinėmis Seimo durimis eksponuotą skulptorės Daliutės Onos Matulaitės kūrinį „Gražina“. Seimo interjere atsirado ir dar keli šios autorės darbai – „Herbas ir himnas“, „Valstybininko stalas“, nors pastarajam Kovo 11-osios rūmuose reikalinga nuolatinė techninė priežiūra, nes jis turi funkcionuoti tarsi gyvas meninis organizmas, o ne buitinis dirbiny.

Išsamiau dera stabtelėti ties straipsnio įžangoje paminėta vitražo meistro K. Morkūno „Švente“. Jau šiame amžiuje dailininkas pasiūlė Seimo vadovams ir Seimo kanceliarijai pakeisti šią 180 m² interjero detalę nauju kūriniu. Ir tik paaiškinus visiems suinteresuotiems nauju pasiūlymu asmenims, kad „Šventė“ yra paveldosaugos objektas ir jį išimant būtų nepataisomai sunaikintas, pakeitimo idėja atidėta. Be to, dailininkas yra siūlęs parlamento interjere vitražo kūrinius pavaizduoti kunigaikščius ir tris prezidentus – A. Stulginskį, Kazį Grinių ir Antaną Smetoną. Parlamento galerijoje buvo surengta šio pasiūlymo eskizų (piešinių) paroda. Dailininkui interjero koncepcijos rengėjai aiškino, jog Seimo interjeras pirmiausia turėtų atspindėti parlamentarizmo tradiciją; vargu ar A. Smetona atspindi tokią tradiciją. Galiausiai 2010 m. menininkas pateikė „Žalgirio mūšio“ vitražą, numatytą naujos Seimo posėdžių salės

aplinkoje. Visiškai nekvestionuojant įžymaus dailininko sukurto kūrinio meniškumo, apie tematiką verta pasakyti: kūrinys atspindi „populiarųjį“ požiūrį pasirenkant neva vienintelį žinomą („reikšmingiausią“) valstybės istorijos įvykį. Apskritai „Žalgirio mūšį“ teikti valstybės institucijoms kaip svarbių politinių sprendimų ženklą yra būdingas dalykas – apie tai jau teko užsiminti.

2006 m. rugpjūčio mėn. buvo baigtas derinti tik ką paminėtos Seimo posėdžių salės projektas, kuri yra pastatyta rekonstravus minėtus antruosius rūmus. Diskusija – vieša ir nevieša – dėl Lietuvos parlamento posėdžių naujos salės statybos truko nuo 1999 m. Kuriant rūmų interjero koncepciją buvo numatyta tam tikrus pavadinimus, dokumentus pritaikyti iš dalies 2007 m. perstatytame pastate. Kai 2005 m., parengus salės poreikio argumentus, Seimo Pirmininkas pristatė Seimo nutarimo „Dėl Seimo posėdžių salės“ projektą¹⁷, kartu su architektais buvo derinami ne tik funkciniai reikalavimai, bet ir formavosi nuostatos, kokią vizualią informaciją būtų galima pritaikyti II rūmuose. Ten buvo numatyta sukurti Seimo kanceliarijos istorijos ekspoziciją, atnaujinti „Seimo kronikos“ kavinę, parlamentinei žurnalistikai skirtą ekspoziciją, sukurti vizualią skaitmeninę Seimo sudėties informaciją (iki statybų ji buvo pateikiama kaip aplikacinis piešinys Spaudos konferencijų salėje). Kalbant apie Posėdžių salę, jos priegose buvo numatyta kurti XXI a. parlamento priimtų svarbiausių aktų ir įvykių ekspoziciją. Tiesa, įdomu tai, kad naujo statinio autoriai atskleidė savitą parlamento sampratą per pirmąjį projekto aptarimą, nes salėje siūlė svarbiausias vietas skirti ambasadoriams, ministrams, Prezidentui. Kitaip tariant, buvo galima įsitikinti,

¹⁷ „<...> Seimo posėdžių salė nėra paprasta darbo vieta. Tai ne vien tik paprasta patalpa, tai ne tik formalus teisės aktų priėmimo, bet ir stiprus politinių idėjų centras. Čia aptariamai ir čia Lietuvai skelbiami pagrindiniai sprendimai. Todėl šis centras, kaip yra kiekvienoje demokratinėje vakarietiškoje valstybėje, reprezentuoja tautos įgaliojimų pirmumą, jos rinktų atstovų kolektyvinę įtaką šalies valdymui, liudija istorijos tęstinumą“. Artūras Paulauskas. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Seimo posėdžių salės“ projekto Nr. XP-865 pateikimas, svarstymas ir priėmimas, 2005 m. lapkričio 17 d.

kaip parlamentinė valstybė, parlamentarizmas „funkcionuoja“ jo aprūpinimo kūrėjų – architektų ir inžinierių – sąmonėje. Būtent to posėdžio metu, dalyvaujant ir minėtai Darbo grupei Seimo istorinės aplinkos interjero kūrimo darbams koordinuoti, pavyko įtikinti projektuotojus „apsukti“ posėdžių salės išdėstymą 180 laipsnių kampų. Taip ir yra padaryta, tačiau iš tikrųjų tik stiklas tapo naujos salės interjero dominante. Salės spalvos (ypač parlamentarų kėdžių), kiti interjero elementai (išskyrus herbą) neliudija Lietuvos nacionalinio parlamento ženklų. Kaip su parlamento sprendimų priėmimu, jo istorija siejamas minėtas „Žalgirio mūšio“ vitražas, gali svarstyti patys Seimo nariai. Galbūt taip įvyko dėl to, jog Seimo Pirmininkas buvo įvardijęs įvairius reikšmingus reikalavimus politiniu, istoriniu, modernių technologijų, apšvietimo aspektais, kuriais būtų grindžiamas projektas, bet liko nepabrėžtas vizualus salės – svarbiausios Lietuvoje sprendimų rengimo ir priėmimo vietos – ir jos aplinkos prasmingumas. Juolab kad „salės projekto autoriai, konstruktoriai, inžinieriai atsižvelgė į iškeltas sąlygas užtikrinti gerą informacijos, vaizdo, garso ryšį parlamento viduje, taip pat, prireikus, ir vykstant bendriems posėdžiams su Europos Sąjungos institucijomis, Europos Parlamentu“¹⁸. Tiesa, nuo salės statybos pradžios jau niekas iš paminėtos darbo grupės nedalyvavo interjero įrengimo metu. Salės prieigose atsirado vietos kai kuriems skulptūriniais elementams, perkeltiems iš Kovo 11-osios rūmų.

Pozityvų vaidmenį formuojant parlamento istorinį interjerą ir išorinę pastatų aplinką lėmė kelių komisijų veikla – Steigiamojo Seimo 80-mečio minėjimo komisija (2000 m., pirmininkas Vytautas Landsbergis), Konstitucijų sukakčių minėjimo komisija (2002 m., pirmininkas Artūras Paulauskas), Valstybinė Didžiojo Vilniaus Seimo (Lietuvių suvažiavimo) 100-mečio sukakties, Steigiamojo Seimo pirmojo posėdžio 85-ųjų metinių ir Lietuvos Respublikos nepriklausomos valstybės atkūrimo 15-ųjų metinių paminėjimo komisija (2005 m., pirmininkas

¹⁸ Paulauskas, A. Ten pat.

Česlovas Juršėnas – tuo metu joje buvo diskutuojama ir apie LDK parlamentarizmo ištakas, formavimąsi, galimybes tai įamžinti), Lituaniškos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisija (2003 m., pirmininkas A. Paulauskas; 2004–2008 m., pirmininkas Č. Juršėnas)¹⁹. Jos padėjo įgyvendinti idėjas, kurios Lietuvos parlamentarizmą, demokratijos tradicijos diegimą galėjo paliudyti ne tik Seimo rūmuose, bet ir kitose Lietuvos vietose, suprojektuojant ir sukuriant atitinkamus ženklus:

- Paminklinė lenta Vilniaus konferencijai, išrinkusiai Lietuvos Tarybą 1917 m., Vilniuje, ant teatro pastato (2007 m.);
- Paminklinis bareljefas Ministrui Pirmininkui (1918 m.) Mykolui Šleževičiui (aut. Anicetas Vambutas) Vilniuje, Gedimino pr. (2006 m.);
- Plokštė su įrašu grindinyje Didžiojo Vilniaus Seimo vaidmeniui išryškinti Vilniuje, priešais Nacionalinę filharmoniją (2005 m.);
- Paminklas Didžiojo Vilniaus Seimo sumanytojui Jonui Basanavičiui (aut. Gediminas Jokūbonis) Nacionalinės filharmonijos rūmuose (2005 m.);
- Ažuolų alėja, sodinama Seimo pirmininkams (1920 m. – iki dabar) pagerbti priešais Seimo rūmus, Vilniuje, A. Goštauto gatvėje (2005 m.);
- Antano Tumėno – Konstitucijos (1922 m.) rengėjo, gatvės pavadinimas Vilniuje, ties Seimo rūmais (2005);
- Konstitucijos projekto pavadinimas Vilniuje (2002 m.);
- Paminklinė lenta I–III Seimams atminti ant dabartinės Maironio gimnazijos fasado Kaune (2002 m.);
- Steigiamojo Seimo aikštės pavadinimas Kaune (2002 m.);
- Įrašo postamentas apie pirmąjį Steigiamojo Seimo posėdį (1920 m. gegužės 15 d.) Kaune, prie Muzikinio teatro (2000 m.);

¹⁹ „Lietuvos Respublikos Seimas, atsižvelgdamas į tai, kad Didysis Vilniaus Seimas suvienijo Lietuvos visuomenę, jo nutarimai turėjo didelę reikšmę Lietuvos valstybės atkūrimui ir padarė pradžią parlamentarizmui, kurį sutvirtino Lietuvos Steigiamasis Seimas ir toliau plėtoja mūsų nepriklausomos Lietuvos valstybės Seimas, n u t a r i a <...> paskelbti 2005 metus Didžiojo Vilniaus Seimo ir parlamentinės tradicijos metais“. 2005 m. sausio 20 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. X-94.

– Paminklinis akmuo Antanui Tumėnui Rokiškio r. (2002 m.).

Toliau kalbant apie paveldo konstravimą, dera pabrėžti, kad tai yra reikšminis formuojamos politikos ir politikos formavimo veiksnys. Juk galime turėti skirtingas parlamentinės tradicijos interpretacijas ir skirtingą paveldo komunikacijos rezultata. Isaiahas Berlinas, nagrinėdamas XIX amžiaus nacionalizmą ir vėliau kilusių iš jo judėjimo valstybių santvarkas, prisipažįsta norįs pabrėžti „ideologiškai svarbesnį ir pavojingesnį dalyką: <...> žmonės priklauso tam tikrai grupei, <...> tą grupę sudarančių individų charakteriai yra suformuoti tos grupės ir be jos negali būti suprasti“²⁰. Jei norėtume žiūrėti plačiau, parlamentarizmo idėjos konstravimas pagal paveldo komunikacijos sampratą mums gali atverti duris skirtingų grupių sugyvenimo link. Ir būtent šiuo aspektu yra naudinga objektyviai parodyti visą parlamentarizmo patirtį – ne tik 1920–1927 metų, bet ir įskaičiuoti IV Seimo (1936–1940 m.) veiklą, ir neabejotinai – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Seimo istoriją.

2002 m., minint Steigiamojo Seimo dieną, Parlamento galerijoje buvo pasitiktas istorinės vėliavos (Vyčio raudono audeklo fone) projektas ir istorinis Valstybės herbas, kurį sukūrė dailininkas Arvydas Každailis. Minint Lietuvos Konstitucijų (1922 ir 1992 m.) sukaktis sumanymas pateikti LDK ženklus ir įvesdinti juos į viešąjį Lietuvos gyvenimą buvo aptartas Seimo valdybos narių ir Heraldikos komisijos pirmininko Edmundo Rimšos. Istorinės vėliavos eksponavimas paskatino politikų diskusiją, kaip būtų galima įteisinti jos naudojimą viešame gyvenime. 2004 m. sausio 5 d. Seimo valdyba sudarė darbo grupę, vadovaujamą V. P. Andriukaičio, Įstatymo „Dėl Lietuvos valstybės vėliavos“ pakeitimo įstatymo projektui parengti. Šis teisės aktas, kuriuo buvo įteisinta ir istorinė valstybės vėliava, yra priimtas 2004 m. liepos 8 d. Nepriklausomai nuo įpareigojimo Vyriausybei, bet ir nuo plačių galimybių visuomeninėms organizacijoms, savivaldybių įstaigoms naudoti „raudonąją vėliavą“ įvairiomis progomis, pirmuosius dvejus metus ši vėliava puošė tik

²⁰ Berlin, I. *Vienovė ir įvairovė: žvilgsniai į idėjų istoriją*. Amžius, 1995, p. 45.

Seimo rūmus ir būdavo iškeliami gegužės 15-ąją – Steigiamojo Seimo dieną – Nepriklausomybės aikštėje. Dešimtmečio pabaigoje istorinė vėliava, greta trispalvės, jau tampa papildomu valstybės įstaigų atributu.

Kitokios lemties sulaukė po minėto pristatymo istorinis („Didysis“) valstybės herbas, kurį Seimo valdyba leido naudoti kaip puošybinį elementą Seimo didžiojoje fojė. Argumentas istorinį herbą nuolat ekspozuoti parlamento fojė buvo heraldikos elementai, leidę atrasti sąsają su LDK laikotarpiu. Suderinus su dailininku, ženklas buvo papildytas įrašu „Lietuvos Seimas“ ir jo fone keletą metų būdavo pasitinkami oficialūs svečiai, nuotraukose įsiamžindavo parlamento ekskursijų dalyviai. Originalūs nedidelio mastelio istorinės vėliavos ir minėto Didžiojo herbo piešiniai palikti Seimo ekspozicijoje Kovo 11-osios rūmų III aukšte. Nuo pat 1990 m. Seimas neturėjo įtaigaus ženklo, kuris aiškiai liudytų politinės institucijos vietą ne tik šiuolaikinėje valstybėje, bet ir prieš dešimtmečius ar galbūt šimtmečius. „Didysis herbas“ buvo bandomas pasiūlyti kaip alternatyva minėto I rūmų pastato kampinio vaizdo fragmentui, kurį laiką vaizduotam net oficialiuose dokumentuose.

Tačiau po kelių metų, dešimtmečio pabaigoje, LDK parlamentarizmo ir Didžiojo Vilniaus Seimo metų ženkloi Seimo interjere ima „tirpti“. Pagal koncepciją viduramžių parlamentarizmui buvo skirtas vadinamasis „baltasis koridorius“ (1 a.) iš III į pagrindinius rūmus, kuriame 2005 m. buvo pateiktas LDK žemėlapis su Seimų miestais ir datomis, Leono Sapiegos ir Radvilos Juodojo portretai. O pagrindinėje fojė specialiai pagamintuose ekspoziciniuose staleliuose buvo pateikti parlamentarizmo progoms išleisti sidabro bei kitokio metalo medaliai, kiti smulkūs daiktai. Ne tik minėtasis LDK žemėlapis, bet ir „Didysis herbas“ jau yra iškelti (tikriausiai į sandėlį). Atsakymų į klausimą, kodėl tai vyksta, pasitaiko įvairių – nuo nuostabos („nejaugi išnyko?“) iki tariamų „argumentų“: esą „Didysis herbas“ neįteisintas (tarsi tam galių turėtų kažkas kitas už parlamento ribų), galbūt „ne ta vieta“, gal reiktų kai ką atnaujinti „iš esmės“. Vis dėlto atsižvelgiant į šaltinius, jog Lietuvos Seimo institucijai

jau sukanka 500 metų²¹, juolab neturėtų būti galima „nubraukti“ LDK parlamentarizmo.

2012 m. Seimo vizitine kortele tapo trijų tautinių spalvų „amfiteatras“ su „įmerktu“ XX a. trečiam dešimtmečiui būdingu stilizuotu Vyčiu.

Iš tikrųjų tai jau yra politinio požiūrio į valstybės istoriją raiška: visa tai, kas vizualiai nepateikiama (nors galėtų), nes galbūt „netelpa“, rodo LDK liberalios dvasios ir sudėtinės mūsų paveldo dalies ignoravimą. Kita vertus, galbūt „nacionalinio parlamentarizmo“ pabrėžtis paverčiama istorijos priešybe ir tyčia uždaro Lietuvą naujausiuose laikotarpiuose. Ji gali atsirasti ir iš nenoro matyti aristokratiškojo elito parlamentus greta „paprastų žmonių“ parlamento istorijos. Galbūt LDK parlamentarizmo paveldą paliksim Baltarusijai, kuri juk kada nors taps parlamentine valstybe.

Dar reikėtų priminti, kad 2007 m. Seimo valdyba atšaukė 2002-ųjų sprendimą dėl interjero kūrimo²², kuris bent du kartus iki tol – 2004 ir 2005 m., buvo tikslintas tik vienu – vadovavimo darbo grupei aspektu, nepildant ir neatšaukiant jo esminės dalies. Būtent tuo metu iš Baltijos Asamblėjos (BA) salės buvo pašalinta šios organizacijos simbolika, vėliava. BA liudijantys ženklai į minėtą salę sugrąžinti tik 2012 m. (minėtoje interjero koncepcijoje tebėra numatyta, kad BA salėje galėtų būti pateikti ir tarpukario Baltijos šalių bendradarbiavimo dokumentai). Kaip ir būdinga įvairioms ekonomikos, kultūros, švietimo sritims, kintant valdžių sudėtimis ir valdininkijai, projektų ir idėjų tęstinumą išsaugoti nelengva ir tokia svarbiame vizualiaame kūrinyje kaip istorinis Seimo interjeras.

²¹ „<...> naują {LDK} parlamentarizmo kokybę liudija <...> seimų institucionalizacija: 1512 m. pirma kartą suformuluojama dviejų atstovų iš vienos žemės taisyklė, kuri nuo to laiko, nors ir nesistemingai, buvo taikoma vis naujoms teritorijoms, kol per 1564–1566 m. reformas nevirto įstatymu“. Petrauskas, R. Nuo valdovo tarybos iki bajorų seimo: luominio atstovavimo institucijos atsiradimas. *Lietuvos istorija*. Baltos lankos, 2009, t. 4, p. 280.

²² „Lietuvos Respublikos Seimo valdyba nusprendė: Pripažinti netekusiu galios Seimo valdybos 2002 m. liepos 19 d. sprendimą Nr. 993 „Dėl Seimo istorinės aplinkos interjero“. Seimo Pirmininkas Viktoras Muntianas“. Seimo valdybos sprendimas „Dėl Seimo valdybos 2002 m. liepos 19 d. sprendimo NR. 993 pripažinimo netekusiu galios“. 2007 m. gegužės 11 d., Nr. 1592.

Seimo rūmai turėtų atspindėti ir skleisti politikos santykių visumą – net ir tada, kai tam tikrų dalykų atsiranda ne tiek iš nuoširdaus poreikio, kiek vadovaujantis pažiūromis arba siekiant įteisinti visuomenei būdingų ženklų reikšmingumą. Antai 2000 m. buvo pradėtas projektuoti vadinamasis „Susikaupimo kambarys“, vėliau pavadintas Jono Pauliaus II vardu (III rūmų 1 a.). Ši patalpa formaliai įrengta 2001 m., tačiau jos interjeras baigtas kurti 2006 m. Vis dėlto – kad ir kaip vertintume susikaupimui skirtos patalpos „naudingumą“, pasitaiko, jog jos paskirtis iškreipiama tikriausiai žeidžiant dalies žmonių (įskaitant idėjos autorius) pažiūras: kartais patalpa paverčiama persirengimo kambariu, kartais – prekybos vieta²³.

Sudėtinė interjero kūrimo darbų dalis buvo Seimo istorijos dokumentų skaitmeninimas ir pateikimas parlamento svetainėje seimas.lt jau nuo 1999 m.²⁴ Šiuo metu parlamentarizmo istorija yra pripažįstama kaip studijų ir mokslo objektas; jos pateikimas svetainėje sudaro galimybę analizuoti – kaip būtų galima tobulinti Seimo interjero vizualų pateikimą.

Išvados

Paveldo komunikacijos požiūriu Seimo istorinis interjeras atsirado šiame amžiuje kaip naujas vizualus kūrinys, sudėtas remiantis įvairiais istorijos, politikos tyrimais ir dokumentų fondais, kurie tiesiogiai nebuvo nukreipti į dominantų Seimo kanceliarijos darbuotojus ir parlamento vadovus objektą – parlamentarizmą. Išanalizavus ikonografinę medžiagą ir dokumentus, interjero dominante pasirinkta juodu-baltu atvaizdu rodoma fotografija, dokumentai; kitokių spalvų ar atspalvių vaizdai vertinami kaip išimtis (kai reikia pagrįsti daikto, dokumento kilmės išskirtinumą).

²³ Račiukaitis, A., Vaiseta, T. Kopolytėlėje – akinių prekyvietė: „*Akiniai buvo išdėlioti šalia Rūpintojėlio*“. Lrytas.lt. 2008, vasario 6, 07:22.

²⁴ Šią informaciją rinko ir sutvarkė – įskaitant parlamentarizmo asmenybių biografijas – Marius Gedutis, Aigustė Vykantė Bartkutė-Poderienė, Valdas Sinkevičius, Andrius Vaišnys, Artūras Zeleniakas, 2007 m. interneto svetainėje ties autoriniais tekstais pavardės buvo ištrintos, nors iki 2002 m. tai buvo savarankiškas kūrybinis darbas.

Laikytasi požiūrio, kad interjere taikomojo pobūdžio daiktai ir dalykai yra kitų – dažniausia [turėtų būti] nacionalinių [heraldikos] spalvų. Parlamentinės tradicijos paveldo konstravimas sudarė galimybę ne tik parengti „Žymiausių Lietuvos parlamentarų ir su Lietuvos Seimu susijusių įvykių įamžinimo koncepciją“, bet ir lėmė sprendimus 2000–2006 m. įamžinti parlamentarų bei Lietuvos valstybei reikšmingus parlamento įvykius ir kitose Lietuvos vietose, ne vien Seimo rūmuose – dabar tai dera įvertinti kaip parlamentarizmo idėjos sklaidą. Tokių sprendimų kryptis galėtų būti išlaikoma ir ateityje. Lietuvos Seimo rūmų istorinės aplinkos interjerui, nuo 1997 m. kurtam pagal specialistų koncepciją, šiuo metu trūksta vientiso istorinio ir komunikacinio požiūrio: kokia reikšmė teikiama Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimams, ar šiuolaikinis parlamentas pripažįsta LDK elito parlamentinės ir kitos politinės veiklos vaidmenį, vertą demonstruoti darbo aplinkoje. Išskyrus Alberto Goštauto portretą ir 2004 m. įteisintą istorinę valstybės vėliavą, kitų LDK parlamentarizmą liudijančių ženklų interjere jau nėra nėra – vadinasi, prieš 500 metų diegta valdymo tradicija „nematoma“. Dėl kai kurių politikų reiškiamų priešingų nuostatų Seimo interjero pastoviojoje ekspozicijoje nebuvo įmanoma parodyti ir IV Seimo vaizdų, nors tai yra įtraukta į interjero koncepciją. Seimo interjerui, kaip vientiso sumanymo projektui, įgyvendinti nuolat trukdė subjektyvus – finansinio poreikio aspektas, nes šiai problemai spręsti tik 2003 m. nebuvo „baiminamasi“ skirti lėšų. Autorius apibūdina tai kaip „subjektyvų“ veiksnį dėl to, kad parlamento vadovybės nepagrįstai baiminasi priartinti poreikiams, reikalingiems parlamento aplinkai kurti, nes neva gali sulaukti žiniasklaidos kritikos.

Aplinkos formavimui reikšminės įtakos turi Seimo vadovai ir Seimo kanceliarija, derinanti svarbiausius sprendimus. Daugiausia reikšmės ir išskirtinio dėmesio istorinio interjero formavimui, suvokdami tai kaip itin naudingą visuomenės savimonei informaciją, skyrė VII (1996–2000) ir VIII (2000–2004) metų Seimo vadovai (Seimo valdybos nariai).

Literatūra

Berlin, I. *Vienovė ir įvairovė. Žvilgsniai į idėjų istoriją*. Amžius, 1995, – 447 p.

Dialogue among Civilizations. The Regional Summit Forum on Communication of Heritage: A New Vision of South East Europe. Opatija, Croatia, 31 May to 1 June 2006. Edited by F.W. (Russ) Russell. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization; Bureau of Strategic Planning, 2007.

Wilcox, D.L., Cameron, G.T., Ault, P.H., Agee, W.K. *Ryšiai su visuomene: strategija ir taktika*. Poligrafija ir informatika, 2007, – 496 p.

Drėma, V. *Dingęs Vilnius*. Vaga, 1991, – 407 p.

Gudavičius, E. *Lietuvos istorija nuo seniausių laikų iki 1569 metų*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, Akad. skautų sąjūdžio Vyđūno fondas Čikagoje, Kaunas: AB „Spindulys“, 1999.

Lietuvos istorija, IV tomas. Baltos lankos, 2009, 552 p.

Mitchell, W.J.T. *Showing seeing: a critique of visual culture*. *Journal of visual culture*. 2002, vol. 1, p. 165–180.

Mūsų konstitucionalizmo raida: straipsnių rinkinys. Vilnius, 2003.

HERITAGE COMMUNICATION IN THE INTERIOR DESIGN OF THE SEIMAS: PROBLEMS OF SELECTION, DESIGN AND PRESENTATION OF SYMBOLS

ANDRIUS VAIŠNYS

Summary

Keywords: interior; communication; concept; parliamentarism; heritage; visualization.

After declaration of Independence by the Parliament of Lithuania in 1990 in the building constructed in 1976-1980, its environment and interior spaces, which usually are supposed to spread the history of the institution and spirit of the system have been undergoing changes rather slowly. The building constructed in the late seventies of the 20th C. was designed for the Supreme Council of the Lithuanian Soviet Socialist Republic (SSR), which used to be convened 2-3 times a year and imitated parliamentarism. In reality, it was an administrative building of the Praesidium of the Supreme Council and its servicing „apparatus“.

As late as in 1997 the first interior plan of the historic environment of the then-called first palace was launched in order the walls of the parliament would spread the tradition of the Seimas of Lithuania, which dates back in the 15th Century - the period of the Great Duchy of Lithuania. In 2002, the Office of the Seimas included history experts into the development of the interior concept.

This article discusses the development of the present interior design of the par-

liament building, actions that determined decisions in choosing the symbols in the development of Lithuania to mark the history of the parliament. The author also reveals the problems of decision making and attitude to the changes and perspectives of the interior design of the Seimas, communication of parliamentary heritage, as formation of a new visual documentary piece of work.

In terms of heritage communication, the historical interior design of the Seimas was born in this century as a new visual work, created based on various historical, political studies and documentary funds, which never directly targeted the object that interested the Seimas Office staff and heads of the parliament, i.e. parliamentarism. Construction of parliamentary tradition heritage provided a possibility not only to create „a concept of commemoration of the most prominent Lithuanian parliament members and events related with the Seimas of Lithuania“, which determined the decisions in 2000-2006 to commemorate parliament members and parliamentary events significant for the state of Lithuania also outside the par-

liamentary building, elsewhere in Lithuania - now it should be considered as dissemination of parliamentarism idea. The same direction of such decisions could be maintained also in the future. The historical environment interior design of the building of the Lithuanian Seimas, which has been developed since 1997 following the consistent experts' concept, currently lacks uniform historical attitude: which significance is given to the parliaments of the Great Duchy of Lithuania, whether the contemporary parliament admits the role of parliamentary and other political activities of the elite of the Great Duchy of Lithuania, which is worth displaying in the working political environment.

Opposing opinions expressed by some politicians made displaying of images of the 4th Seimas (1936-1940) impossible in the permanent exposition of the Seimas interior, though they are included into the interior design concept.

Environment development is substantially influenced by the heads and office of the Seimas, coordinating the major decisions. Major importance and exclusive attention to historical interior design creation, understanding it as in particular important information for social consciousness, were granted by the heads of the 7th (1996-2000) and 8th (2000-2004) Seimas of the Republic of Lithuania (Seimas board members).

Įteikta 2012 m. lapkričio 2 d.